

گزارش روشنگرانه با موضوع:

ماهیت وقایع ۱۴۰۴، تروریستی
بودن اقدامات خشونت آمیز

الحمد لله
الرحمن الرحيم!

ستاد حقوق بشر جمهوری اسلامی ایران

بهمن ماه ۱۴۰۴

مقدمه

این گزارش با هدف روشننگری حقوقی و تبیین واقعیت‌های میدانی و حقوقی مربوط به وقایع سال ۱۴۰۴ تدوین شده است؛ وقایعی که در بخشی از روایت‌های رسانه‌ای و برخی گزارش‌های حقوق بشری، به صورت کلی و یکپارچه ذیل عنوان «اعتراضات مردمی» توصیف شده‌اند، بدون آنکه به کشتار، ترور اشخاص، حملات مسلحانه، تخریب گسترده اموال عمومی و خصوصی و هدف‌گیری مراکز نظامی و امنیتی که در جریان این وقایع رخ داده است، توجه متناسبی شود.

هدف روشنگرانه این گزارش، اصلاح این چارچوب تحلیلی نادرست و بازگرداندن بحث به معیارهای پذیرفته‌شده حقوق بشر و حقوق بین‌الملل کیفری است. از منظر حقوق بشر، هرچند حق اعتراض مسالمت‌آمیز به عنوان حقی بنیادین مورد شناسایی قرار گرفته، اما این حق به هیچ وجه شامل اقداماتی نظیر قتل و کشتار، ترور مقامات و شهروندان، استفاده از سلاح گرم و سرد، حملات مسلحانه به مراکز نظامی و امنیتی، تخریب سازمان یافته اموال عمومی و خصوصی و ایجاد رعب و وحشت عمومی نمی‌شود. چنین اقداماتی به صراحت از قلمرو اعتراض خارج بوده و در چارچوب اقدامات تروریستی و خشونت آمیز سازمان یافته قابل تحلیل است.

با توجه به سابقه شناخته شده اغتشاشات خشونت آمیز در ایران در سال‌های گذشته و الگوهای تکرار شونده‌ای که همواره با ترور، تخریب زیرساخت‌ها، حملات هدفمند به مراکز حاکمیتی و بهره‌گیری از سلاح برای بی‌ثبات‌سازی امنیت عمومی همراه بوده‌اند، وقایع سال ۱۴۰۴ نیز در بخش قابل توجهی واجد همان شاخص‌های عینی و ذهنی تروریسم بوده‌اند. استمرار این الگوها نشان می‌دهد که با مجموعه‌ای از کنش‌های صرفاً اعتراضی مواجه نیستیم، بلکه با خشونت‌های هدفمند و سازمان یافته روبه‌رو هستیم که مستقیماً جان شهروندان و امنیت عمومی را هدف قرار داده است.

کارکرد این گزارش در چارچوب روشننگری عبارت است از:

- تبیین ماهیت تروریستی اقدامات خشونت آمیز شامل کشتار، ترور، حملات مسلحانه و تخریب گسترده؛

- رد روایت «اعتراض یکپارچه مردمی» که با نادیده گرفتن این اعمال تروریستی، به تطهیر خشونت و تروریسم منجر می شود؛
- صیانت از مفهوم حقوق بشر در برابر استفاده ابزاری برای توجیه قتل، تخریب و ارباب؛
- تثبیت حق و تکلیف دولت در مقابله با تروریسم داخلی به عنوان بخشی از تعهدات مثبت دولت در حفاظت از حق حیات، امنیت و کرامت شهروندان.

این گزارش تأکید می کند که روشننگری درباره کشتار، ترور، تخریب اموال و حملات مسلحانه رخ داده در جریان این وقایع، نه نفی حقوق مشروع شهروندان، بلکه پیش شرط دفاع مؤثر از حقوق بشر و امنیت انسانی است.

تعریف تروریسم در حقوق داخلی و بین المللی

۱. چارچوب بین المللی تروریسم

در حقوق بین الملل، با وجود نبود تعریف واحد جامع، تروریسم عموماً به اقدامات خشونت آمیز سازمان یافته یا فردی گفته می شود که با انگیزه سیاسی، مذهبی یا ایدئولوژیک، علیه غیرنظامیان یا اهداف غیرنظامی، با هدف ایجاد رعب و وحشت عمومی، تهدید امنیت جامعه یا اجبار دولت یا یک سازمان بین المللی به انجام یا خودداری از عملی صورت می گیرد. این مفهوم در قالب کنوانسیون های موضوعی متعدد (مانند مقابله با هواپیماربایی، بمب گذاری، تأمین مالی تروریسم و...) جرم انگاری شده است.

ویژگی های اصلی اقدام تروریستی عبارتند از:

- خشونت سازمان یافته و هدفمند
- تهدید جان و امنیت عمومی
- ایجاد رعب و وحشت در جامعه
- تأثیر بر اراده دولت یا مردم

۲. چارچوب حقوق داخلی ایران

در قوانین داخلی ایران، اقداماتی که واجد ویژگی‌های خشونت گسترده، تهدید جان شهروندان و تخریب اماکن عمومی باشد، در زمره جرایم تروریستی تعریف شده است. در قانون مجازات اسلامی (کتاب پنجم - تعزیرات)، برخی اعمال که ماهیت تروریستی مانند محاربه، افساد فی الارض و اقدامات مسلحانه علیه امنیت داخلی یا خارجی کشور جرم‌انگاری شده‌اند؛ این عناوین عملاً برای برخورد با رفتارهای تروریستی استفاده می‌شوند، هرچند واژه «تروریسم» صراحتاً به کار نرفته است. در این راستا، قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم (مصوب ۱۳۹۴)

مهم‌ترین قانونی است که واژه تروریسم را در عنوان خود دارد در این قانون به صراحت عنوان شده است که ارتکاب یا تهدید به ارتکاب هرگونه اقدام خشونت آمیز از قبیل قتل، سوءقصد، اقدام خشونت آمیز منجر به آسیب جسمانی شدید، ربودن، توقیف غیرقانونی و گروگانگیری اشخاص و یا اقدام خشونت آمیز آگاهانه علیه افراد دارای مصونیت قانونی یا به مخاطره انداختن جان یا آزادی آنها به قصد تأثیرگذاری بر خط مشی، تصمیمات و اقدامات دولت جمهوری اسلامی ایران، سایر کشورها و یا سازمان‌های بین‌المللی دارای نمایندگی در قلمرو جمهوری اسلامی ایران یا هر گونه خرابکاری در اموال و تأسیسات عمومی دولتی و غیر دولتی و... اقدامی تروریستی محسوب می‌شود

- بنابراین، براساس قوانین داخلی ایران ترور و هدف‌گیری مقامات رسمی و نیروهای امنیتی، حملات مسلحانه به اماکن عمومی، دولتی و زیرساخت‌های حیاتی، تهدید و آسیب به غیرنظامیان و مردم عادی، ایجاد وحشت و رعب عمومی مصادیق اقدامی تروریستی محسوب می‌شود

این تعریف نشان می‌دهد که ادعای سیاسی یا اجتماعی عاملان، مشروعیت اقدامات خشونت‌آمیز را تغییر نمی‌دهد و اقدام تروریستی همچنان قابل پیگرد و مجازات است.

تفکیک اعتراض مسالمت‌آمیز از تروریسم و خشونت سازمان‌یافته

۱. تعریف حقوقی اعتراض مسالمت‌آمیز

در اسناد بین‌المللی حقوق بشر، از جمله میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی، حق تجمع مسالمت‌آمیز به عنوان یک حق بنیادین پذیرفته شده است؛ این حق شامل محدودیت‌هایی می‌شود که در مطابقت با قانون در یک

جامعه دموکراتیک اعمال می‌شود و برای مصالح امنیت ملی یا ایمنی عمومی، نظم عمومی، حمایت از سلامت یا اخلاقیات عمومی یا حمایت از حقوق و آزادی‌های دیگران ضرورت دارد.

۲. شاخص‌های اعتراض مسالمت‌آمیز

اعتراض مسالمت‌آمیز از این ویژگی‌ها برخوردار است:

- استفاده از صدای بدون خشونت و بیان خواسته‌ها
- عدم توسل به سلاح سرد یا گرم
- عدم تخریب اموال عمومی و خصوصی
- احترام به حقوق دیگر شهروندان و نیروهای انتظامی

اعتراض مسالمت‌آمیز، حتی اگر به صورت گسترده برگزار شود، تا زمانی مشروع است که این معیارها را رعایت نماید.

۳. الگوی خشونت در وقایع ۱۴۰۴: خروج از چارچوب اعتراض

بخش قابل توجهی از وقایع سال ۱۴۰۴، نشانه‌های روشن خروج از چارچوب اعتراض مسالمت‌آمیز داشته و واجد عناصر خشونت سازمان‌یافته و تروریسم بوده است. این شاخص‌ها بر اساس اسناد حقوق بین‌الملل کیفری و معیارهای پذیرفته‌شده حقوق بشر شامل موارد زیر است:

- استفاده از سلاح گرم، سرد و مواد آتش‌زا در حملات
- سازمان‌یافتگی اقدامات خشونت‌آمیز
- حمله به نیروهای امنیتی، نظامی، مراکز دولتی و امدادی
- ایجاد رعب و وحشت عمومی
- تخریب گسترده اموال عمومی و خصوصی
- ترور افراد، از جمله مقامات و شهروندان غیرمسلح

۴. نمونه‌های برجسته خشونت و اقدامات تروریستی

• ترور و قتل مقامات و نیروهای رسمی

از شاخص‌ترین نمونه‌ها:

- ترور دادستان اسفراین
 - شهادت و قتل تعدادی از نیروهای انتظامی و امنیتی
 - حملات مستقیم با سلاح گرم و سرد به مأموران حین انجام وظیفه
- این اقدامات مصداق آشکار جرایم تروریستی و جنایات علیه امنیت عمومی است.

• استفاده از سلاح و حملات مسلحانه

گزارش‌ها حاکی از:

- استفاده گسترده از سلاح گرم و سرد
 - پرتاب مواد آتش‌زا و کوکتل مولوتف
 - حمله به مراکز نظامی، انتظامی و امنیتی است.
- این اقدامات مشروعیت هرگونه ادعای اعتراضی را به‌طور کامل منتفی می‌کند.

• هدف‌گیری شهروندان و قربانی‌شدن غیرنظامیان

- قتل کودک سه‌ساله
- تیراندازی یا حمله به افراد رهگذر
- شهادت و مجروح نمودن شهروندان غیرمسلح

در مجموع، از ۳۱۱۷ نفر جان‌باخته در این حوادث، ۲۴۲۷ نفر شامل مردم بی‌گناه و حافظان نظم و امنیت بوده‌اند. این آمار نشان‌دهنده ماهیت ضدانسانی و خشونت سازمان‌یافته اقدامات است.

• تخریب اموال عمومی، مذهبی و زیرساخت‌ها

ابعاد خسارات بر اساس آمار نهایی:

- ۳۰۵ دستگاه آمبولانس، ۲۴ پمپ‌بنزین، ۷۵۰ بانک آسیب دیده یا آتش گرفته
- بیش از ۴۰۰ مرکز دولتی تخریب شده
- ۷۴۹ خودروی پلیس در حملات آسیب دیده است.
- مراکز فرهنگی و مذهبی:
- ۲۰۰ مدرسه
- ۸۹ حوزه علمیه
- ۳۵۰ مسجد
- حتی کلیسای ارامنه نیز مورد تعرض قرار گرفته است

علاوه بر این، بازارها، فروشگاه‌ها، خودروهای امدادی، وسایل حمل و نقل عمومی و سایر اموال خصوصی و عمومی نیز تخریب شده است. اقدامات خشونت‌بار شامل جنایات داعش گونه نظیر:

- سوزاندن افراد در آتش
- سر بریدن
- کارد آجین کردن

نیز بوده که شدت خشونت سازمان‌یافته را نمایان می‌کند.

• ارتباط برخی عناصر با گروه‌های تروریستی و شبکه‌های سازمان‌یافته

شواهد اطلاعاتی، قضایی و میدانی حاکی از آن است که برخی از عناصر فعال در اقدامات خشونت‌آمیز:

- دارای ارتباط مستقیم یا غیرمستقیم با گروه‌های تروریستی شناخته‌شده بوده‌اند؛
- از حمایت رسانه‌ای، مالی یا آموزشی خارج از کشور برخوردار شده‌اند؛

▪ در چارچوب شبکه‌های سازمان‌یافته و نه کنش‌های فردی یا خودجوش عمل کرده‌اند.

این ارتباطات، ماهیت وقایع را از سطح نارضایتی اجتماعی فراتر برده و آن را به بخشی از پروژه بی‌ثبات‌سازی امنیتی داخلی تبدیل کرده است.

تحلیل تطبیقی: اعتراض مسالمت‌آمیز یا تروریسم؟

وقایع رخ داده	اعتراض مسالمت‌آمیز	معیار حقوق بشری
نقض گسترده	شرط اساسی	عدم توسل به خشونت
استفاده مکرر از سلاح	الزامی	عدم استفاده از سلاح
آسیب به غیرنظامیان	اصل بنیادین	مصونیت غیرنظامیان
تخریب گسترده اموال عمومی و خصوصی	شرط مشروعیت	عدم تخریب
ایجاد رعب و وحشت عمومی	مطالبه حقوق	هدف‌گیری مدنی

این جدول نشان می‌دهد که بخش مهمی از وقایع به وضوح خارج از تعریف اعتراض مسالمت‌آمیز بوده و در چارچوب خشونت تروریستی و اغتشاش مسلحانه قابل ارزیابی است.

جمع‌بندی

بر اساس مستندات رسمی، آمار و تحلیل‌های حقوق بشری، روایت «اعتراض یکپارچه مردمی» با واقعیت‌های میدانی وقایع سال ۱۴۰۴ انطباق ندارد. بررسی‌های میدانی و گزارش‌های رسمی نشان می‌دهد که بخش قابل توجهی از وقایع واجد عناصر آشکار تروریسم، ترور، کشتار، تخریب گسترده و ایجاد رعب عمومی بوده است. استفاده از سلاح گرم و سرد علیه نیروهای امنیتی و شهروندان، هدف‌گیری غیرنظامیان، حمله به مراکز عمومی، بانک‌ها، آمبولانس‌ها، ایستگاه‌های خدمات شهری و زیرساخت‌های حیاتی، و انجام اقدامات هماهنگ، تکرارشونده و بعضاً هم‌زمان در چند استان، مشروعیت هرگونه ادعای اعتراضی را کاملاً منتفی می‌کند. هدف اصلی این اقدامات، گسترش ناامنی و ایجاد اخلال در زندگی عادی مردم بوده است و چنین ویژگی‌هایی با هیچ یک از معیارهای اعتراض مدنی سازگار نبوده و در چارچوب خشونت سازمان‌یافته با ماهیت تروریستی قابل تحلیل است.

با توجه به تعاریف حقوق بین‌الملل و قوانین داخلی ایران، اقدامات خشونت‌آمیز مذکور، صرف‌نظر از ادعاهای سیاسی یا اجتماعی عاملان، جرم تروریستی محسوب می‌شوند و خشونت علیه نیروهای امنیتی، مقامات رسمی، شهروندان غیرمسلح و تخریب گسترده اماکن، مصداق روشن تروریسم داخلی است. تشخیص ماهیت تروریستی اقدامات، پایه حقوقی مستحکم برای برخورد قانونی و پاسخگویی بین‌المللی فراهم می‌کند و نشان می‌دهد که وقایع سال ۱۴۰۴ باید در چارچوب خشونت سازمان‌یافته و تروریسم تحلیل شود. بنابراین، روایت صرفاً اعتراضی یا سیاسی درباره آن‌ها فاقد اعتبار حقوقی و میدانی است و نمی‌توان این اقدامات را ذیل حمایت‌های حقوق بشری از اعتراض مسالمت‌آمیز تعریف کرد. تحلیل مستند و حقوقی این گزارش نشان می‌دهد که دولت جمهوری اسلامی ایران ضمن رعایت قوانین داخلی و استانداردهای بین‌المللی، حق و وظیفه قانونی و اخلاقی دارد تا برای حفظ امنیت عمومی، صیانت از جان شهروندان و حفاظت از اموال عمومی، اقدام قانونی نماید.

این گزارش پیوستی از تصاویر استخراجی از تخریب، استفاده از سلاح گرم و سرد و اقدامات تروریستی دارد.

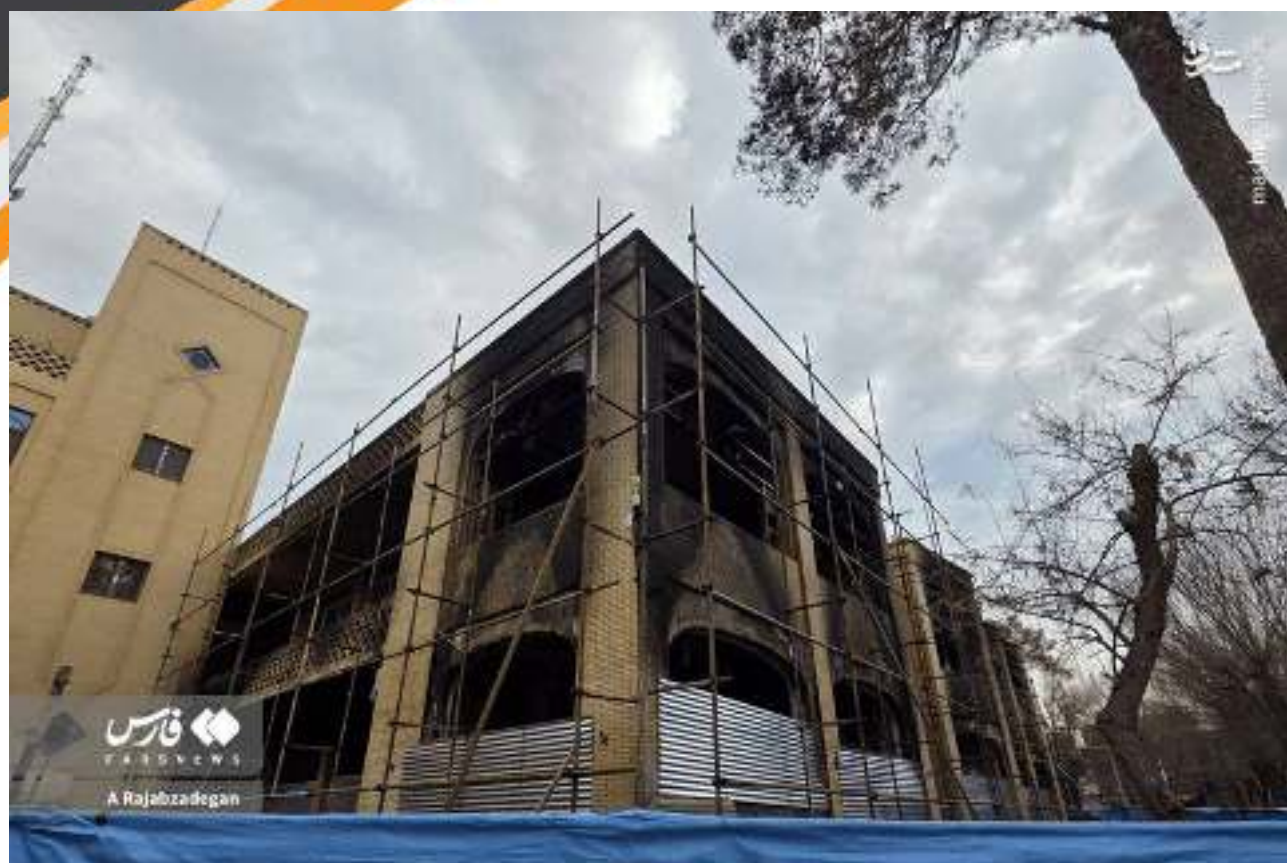

photo : Omid Rajabipour

photo : Omid Rajabipour

